

RIMSKE UTRJENE POSTOJANKE V SLOVENIJI

FRANC TRUHLAR

Ljubljana

Za rimsko armadno vodstvo je bilo ozemlje Slovenije občasno manevrsko-taktično, vselej pa strateško pomembno področje. Doslej je znanih skupno okoli 260 postojank, ki bi jih morda smeli opredeljevati kot »vojaške«. Ta prostor ima izjemen geopolitičen položaj. Njegova značilnost je ozek prehod z Balkanskega na Apeninski polotok, prehod, ki je stisnjen med Julijske Alpe in *caput Adriae*. Predvsem na tej črti, pa tudi na nekaterih drugih strateških področjih, npr. Poetovio na prehodu čez Dravo, Velike Malence, stisnjene med Savo in Gorjance, naletimo na največ takih postojank. V ožjem krogu prehoda je bila v 4. stoletju zgrajena vojaška cona, imenovana *claustra Alpium Iuliarum*.

Kakor je morala rimska vojska v času prvih okupacijskih sunkov uporabljati že vzpostavljene za vojaški promet primerne komunikacije, tako je v naslednji vojno-upravni fazi v utrdbeni sestav vključila tudi nekatera dotedanja »gradišča« oziroma postavila po potrebi nove kastele, kontrolne zapore, signalne postojanke in relejne točke. Na marsikatero teh opozarjajo toponimske posebnosti, ki še niso načrtno preučene (na primer oznake Šance, Ajdovski gradec, Kaštelir, ev. patrociniji posameznih cerkva). Organsko je bilo s tem povezano cestno omrežje, ki je predvsem povezovalo severovzhod Apeninskega polotoka in Padsko nižino čez *caput Adriae* z limesom na Donavi in z zalednimi štabnimi bazami.

Če odštejemo nekaj vojaško-politično kritičnih faz ob menjavah na prestolu, ob uzurpacijah generalov in predvsem v času katastrofe ob vdoru enot markomanske konfederacije plemen v Italijo za Marka Avrelija, je vzhodnoalpski in zahodnobalkanski prostor »vojaško« zaživel šele od 4. stoletja dalje. Prehodi armad z vzhoda na zahod imperija, vdori barbarov in pričetki tako imenovane preseljevanja narodov so terjali tako od armadnega vodstva kot od mestnih postojank, ki so se često bile prisiljene braniti z lastnimi silami, utrdbeno gradnjo. Prilagoditi se je bilo treba novim okoliščinam. Hkrati sta se obrambna tehnika in struktura enot po Dioklecijanu vse bolj prilagajali barbarsko-nomadski taktiki, proti kateri so bili — vse tako kaže — predvsem naperjeni tudi obrambni koncepti kompleksa *claustra Alpium Iuliarum*.

Kar je vojaško pomembnih neposrednih ali posrednih podatkov, so predloženi v naslednjem. Referenčna podlaga za vse je predvsem delo *Arheološka najdišča Slovenije* (1976) s poznejšimi dopolnili v Arheološkem vestniku in v letnikih Varstva spomenikov.

Seznam rimskih utrjenih postojank v Sloveniji

Ajdovski gradec — Bohinjska Bistrica (Bohinjska Bistrica, Radovljica): na hribu Ajdovski gradec (711 m) je ilo prazgodovinsko in rimsko gradišče. R nsko obzidje.

Ajdovščina (Ajdovščina, Gorica): poznoantični kastel v obsegu 608 m.

Ajdovščina — Zaboršt pri Dolu (Dolsko, Ljubljana): prazgodovinsko in rimsko gradišče (496 m).

Baba — Slavina (Pivka, Postojna): prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Babno polje (Loška dolina, Postojna): od Babnega polja proti Prezidu poteka med hriboma Požarišče in Čabarska gora približno 700 m dolgo poznoantično zaporno zidovje.

Bandjera — Dolenja vas (Senožeče, Sežana): na hribu Bandjera je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Benete (Bloke, Postojna): na klanecu Boncar (823 m) so ostanki približno 1 km dolgega zapornega zidu, ki je zapiral vstop na planoto in pot Sodražica—Nova vas.

Brezovica (Črni kal, Sežana): na robu planote nad Brezovico je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Bičje (Podtabor pri Grosupljem, Ljubljana): na hribu (474 m) je bilo prazgodovinsko in verjetno tudi rimsko gradišče. Mimo je vodila rimska cesta Šmarje—Gradišnica.

Blagovica (Blagovica, Ljubljana): rimske utrdbe. Sled rimske ceste. V bližini je gradišče.

Bločice (Cerknica, Postojna): na griču blizu vasi je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Bohinjska Bela (Bled, Radovljica): pri vasi je bilo gradišče, ki je zapiralo prehod skozi Sotesko v Bohinjsko dolino.

Bolunc — Mala Pristava (Dolane, Postojna): prazgodovinsko ali rimsko gradišče.

Boršt (Cerklje ob Krki, Krško): prazgodovinsko in verjetno tudi rimsko gradišče.

Boštanj — Malo Mlačevo (Grosuplje, Ljubljana): prazgodovinska in rimska (?) postojanka.

Brinjeva gora — Zreče (Zreče, Celje): na Brinjevi gori (608 m) je bila rimska utrdba.

Budanje (Vipava, Gorica): domnevne rimske utrdbe.

Celje (Celje, Celje): Celeia, rimski municipij. Mestno obzidje, utrdbe na Miklavškem hribu.

Cerkno (Cerkno, Tolmin): na območju Cerknega naj bi bil rimski kastel. Med Cerknim in Poljanami je utrjen prehod, ki sodi v sistem rimskih zapor. V hribu med Stražo in Planino so ostanki rimske ceste.

Col (Col, Gorica): na Šancah je rimska utrdba. Pri Podvelbu je rimsko cesto zapirala trdnjava. Nad Orešjem so razvaline utrjenega tabora. Cesto proti Črnemu vrhu so zapirali stolpi na osamelcih Šturmanik in Griže.

Cvinger — Dolenja vas (Cerknica, Postojna): na vzpetini Cvinger (610 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Cvinger — Vinkov vrh (Dvor, Novo mesto): na vzpetini Cvinger je bilo prazgodovinsko in verjetno tudi rimsko gradišče.

Čatež ob Savi (Čatež ob Savi, Krško): pod prazgodovinskim gradiščem s cerkvijo sv. Vida (384 m) so ruševine poznoantičnega opazovalnega stolpa.

Črešnjevce (Slovenska Bistrica, Maribor): na Starem gradu (Preseku) s koto 282 m je domnevna utrdba.

Čreta (Hoče, Maribor): na Čreti (350 m) je bilo gradišče, verjetno tudi rimsko.

Črneče (Dravograd, Slovenj Gradec): pri cerkvi naj bi bila rimska utrdba, imenovana »rimski kastel«.

Črni vrh (Črni vrh, Gorica): v okolici Črnega vrha je rimsko zaporno zidovje.

Črnuče (Črnuče, Ljubljana): 300 m dolg in 8 m širok rimski most čez Savo so branile rimske utrdbe na Straži in Oljski gori.

Čušperk (Grosuplje, Ljubljana): nad čušperskim gradom so rimski sledovi.

Dekani (Dekani, Koper): na hribu (243 m) severovzhodno od Dekanov je prazgodovinski in rimski kaštelir.

Dobrova pri Dravogradu (Dravograd, Slovenj Gradec): severno od kraja so tri rimske (?) utrdbe.

Dolnje Vreme (Vreme, Sežana): na gradišču (488 m) so ostanki rimske utrdbe.

Donačka gora (Rogatec, Celje): pod vrhom Donačke gore, na ledini Dvor, naj bi bila pozno antična utrjena postojanka.

Draga (Škofja Loka, Kranj): nad vasjo so ostanki domnevnega rimskega zidovja.

Dunaj — Dunaj (Videm-Krško, Krško): prazgodovinsko in rimsko gradišče z obsegom približno 1000 m.

Glem (Marezige, Koper): prazgodovinsko gradišče in rimska utrdba.

Glinjek — Stranski vrh (Polšnik, Trbovlje): blizu cerkve sv. Jurija je bilo prazgodovinsko in verjetno tudi rimsko gradišče.

Godovič (Črni vrh, Gorica): pri Godoviču omenjajo rimsko zaporno zidovje.

Golo (Ig, Ljubljana): okrog cerkve sv. Marjete (654 m) je bil poznoantični kohortni kastel. Sled rimske ceste.

Gombišče (Veliki gaber, Novo mesto): pri vasi je domnevna rimska vojaška postojanka.

Gorenja Straža (Straža, Novo mesto): prazgodovinsko in rimsko (?) gradišče.

Gorenji Boštanj — Boštanj (Boštanj, Krško) — Boštanski grad: prazgodovinsko in rimsko (?) gradišče.

Gorenji Logatec (Logatec, Ljubljana): na kopi Velike bukve (579 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Gornji Ajdovec — Ajdovec (Dvor, Novo mesto): od Gornjega na Dolnji Ajdovec se vlečejo ostanki utrdbe.

Grac — Sela pri Zajčjem vrhu (Gotna vas, Novo mesto): na vzpetini Grac je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Grad — Miren (Miren, Gorica): na Gradu (120 m) južno od Mirna je gradišče, verjetno rimska postojanka, ki naj bi branila prehod čez Sočo.

Gradec — Jurišče (Pivka, Postojna): na Gradu (787 m) je bila utrjena rimska postojanka.

Gradec — Prapretno (Planina pri Sevnici, Celje): na hribu Gradec (700 m) nad Prapretnim je bila poznoantična utrjena naselbina.

Gradina — (Jelšane, Postojna): na hribu Gradina (561 m) je bilo prazgodovinsko gradišče, ki naj bi varovalo rimsko cesto Tergeste—Tarsatica.

Gradišče v Tuhinju (Tuhinjska Srednja vas, Ljubljana): na hribu Sv. Miklavž (757 m) je bilo gradišče — verjetno tudi rimska utrjena postojanka.

Gradišče Sv. Pavel — Planina (Ajdovščina, Gorica): zahodna od cerkve sv. Pavla je stala na gradišču antična utrdba.

Gradišče pri Lukovici (Lukovica, Ljubljana): na hribu s cerkvijo sv.

Marjete (466 m) je bila poznoantična utrjena postojanka.

Gradišče na Štuclju — Pivka (Naklo, Kranj): na gradišču na Štuclju, ob robu Udin boršta, so ostanki utrdbe iz prazgodovinske in rimske dobe. Utrdbe naj bi varovala poti čez Ljubelj na Virunum, proti Radovljici in Kamniku.

Gradišče na Čepni — Knežak (Knežak, Postojna): na hribu Gradišče (791 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Gradišče — Žažar (Horjul, Ljubljana): na hribu Gradišče (547 m) je bila prazgodovinska in rimska postojanka.

Gradišče — Zalog (Polje, Ljubljana): na pomolu Gradišče, med sotočjem Ljubljanice in Save, so sledovi utrdbe, verjetno poznoantične postojanke, ki je nadzirala plovbo po Ljubljanici in Savi.

Gradišče — Vrhpeč (Trebnje, Novo mesto): na Gradišču, kjer so ostanki zidov, naj bi bilo vojaško oporišče trebanjske rimske posadke.

Gradišče (Velike Lašče, Kočevje): prek Gradiškega vrha (680 m) je zgrajen 1500 m dolgi »ajdovski zid« — poznoantična zapore.

Gradišče — Valična vas (Zagradec, Novo mesto): utrjena postojanka.

Gradišče — Slavina (Pivka, Postojna): na hribu Gradišče (655 m), jugozahodno od Slavine, je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Gradišče Raduše (Slovenj Gradec, Slovenj Gradec): jugozahodno od Starega trga je utrjeno gradišče.

Gradišče — Potoki (Jesenice, Radovljica): rimski kastel Gradišče nad Sotesko pri Potokih je zapiral prehod v Zgornjesavsko dolino.

Gradišče — Podbreg (Vipava, Gorica): na hribu Gradišče (369 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Gradišče — Bevke (Vrhnika, Ljubljana): na Gradišču je bila prazgodovinska in rimska postojanka.

Gradišče — Cerknica (Cerknica, Postojna): na hribu Gradišče (858 m) je bila rimska utrjena postojanka.

Gradišče (Dole pri Litiji, Trbovlje): prazgodovinska in rimska utrjena postojanka.

Gradišče — Gorica (Vinica, Črnomelj): na vrhu Srednjega vrha Gradišča (553 m) je bila rimska postojanka.

Gradišče — Gornja Košana (Dolane, Postojna): na hribu Gradišče (641 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Gradišče — Gosteče (Škofja Loka, Kranj): na Gradišču, hribu nad vasjo, so ostanki zidovja.

Gradišče — Martinj hrib (Logatec, Ljubljana): na vzhodnem pobočju hriba Gradišče (632 m) leži obsežnejša poznoantična utrdba. Zaporno obzidje, ki se navezuje na postojanko, naj bi segalo do Kamnega vrha nad Borovnico.

Gradišče — Pivka (Pivka, Postojna): na vzpetini Gradišče, nad železniško postajo, je bil kvadraten rimski kastel s stolpi.

Gradiška (Zgornja Kungota, Maribor): na vrhu nad vasjo naj bi stala nekoč rimska stražarnica.

Grčarevac (Planina, Postojna): rimska zaporna utrdba.

Grosuplje (Grosuplje, Ljubljana): ime Frtica ob nekdanji rimski cesti spominja na rimsko utrdbo.

Hruševo (Dobrova, Ljubljana): na ledini Partica s cerkvijo sv. Jurija (413 m) je domnevna rimska utrdba.

Hrušica — Podkraj (Col, Gorica): rimski poznoantični kastel Ad pirum ob rimski cesti Aquileia—Emona je bil člen poznoantične zapore od Baške doline do Jadrana in je obsegal 250 × 80 m. Obzidje se nadaljuje proti Velikemu vrhu in Bršljanovcu ter zapira tudi cesto čez Vodice proti Črnemu vrhu. Beneficiarska postojanka in poštna postaja.

Ig (Ig, Ljubljana): na grajskem hribu z Ižanskim gradom (Na Pungertu) je bilo gradišče — rimska postojanka (?).

Ilirska Bistrica (Ilirska Bistrica, Postojna): Gradišča-Gradišče nad Trnovim (600 m). Stražica (711 m), Sv. Ahac (799 m) — je povezoval v obliki trikotnika približno 3 km dolg in 4 km širok zid, ki je en največjih utrjenih kompleksov na Krasu. Znotraj obzidja so odkrili antične zgradbe.

Jelenšek — Godovič (Črni vrh, Gorica): na hribu Jelenšek (817 m) je bila prazgodovinska in verjetno tudi rimska utrjena postojanka.

Jelšane (Jelšane, Postojna): na hribu (632 m) je bilo gradišče, ki je varovalo rimsko cesto Oglej—Materija—Tarsatica.

Jelšane (Jelšane, Postojna): na hribu (634 m) je bilo gradišče, ki je varovalo rimsko cesto Oglej—Materija—Tarsatica.

Jersek (Srednja vas v Bohinju, Radovljica): na hribu Dunaj je bila prazgodovinska in rimska postojanka.

Jurišna vas (Slovenska Bistrica, Maribor): Ančnikovo gradišče — poznoantična utrdba (?).

Kalški grad — Zagorje (Pivka, Postojna): rimska utrjena postojanka.

Kamni vrh — Pokojišče (Borovnica, Ljubljana): rimski zaporni zid, vzhodno od Kamnega vrha (810 m), je povezan z zaporo na Gradišču pri Logatcu.

Kamnica (Kamnica, Maribor): rimska postojanka ob rimski cesti (?).

Kamnik (Kamnik, Ljubljana): grad Zaprice in Mali grad sta bila rimski utrjeni postojanki.

Kaštelir — Dvori nad Izolo (Izola, Koper): na hribu Kaštelir (269 m) nad Čedljami je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Kaštelir — Jelarji (Dekani, Koper): na hribu Kaštelir (Gradišče, 245 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Kompolje (Lukovica, Ljubljana): ostanki rimskega obrambnega zidu.

Koprivnik — Stranski vrh (Polšnik, Trbovlje): na hribu Špega naj bi bila rimska utrjena postojanka.

Korinjski hrib — Veliki Korinj (Zagradec, Novo mesto): na Korinjskem hribu (Ciganskem hribu) s koto 728 m je bilo prazgodovinsko gradišče in poznoantična utrjena postojanka.

Koritno (Oplotnica, Maribor): na ledini Na gradišču naj bi bila rimska postojanka.

Kortina — Pridvor (Dekani, Koper): na vzhodni strani hriba Sv. Anton, je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Koštabona (Šmarje, Koper): na hribu s koto 251 m, severozahodno od Koštabone, je bil prazgodovinski in rimski kaštelir.

Kremenik (Poljane nad Škofjo Loko, Kranj): na Frtici naj bi stala antična utrdba.

Križevska vas (Dolsko, Ljubljana): na Gradišču ali na Pelinovcu je domnevno rimsko gradišče.

Križna gora — Podlož (Loška Dolina, Postojna): v sklopu prazgodovinskega gradišča na Križni gori (855 m) je bila tudi antična trdnjava.

Krkavče (Šmarje, Koper): na hribu Gradišče (277 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Krog (Murska Sobota, Murska Sobota) — Gradišče: rimska utrjena postojanka ob rimski cesti Radgona—Lendava.

Kučar — Podzemelj (Gradac, Črnomelj): na hribu Kučar (220 m) nad Podzemljem je bilo prazgodovinsko gradišče in poznoantična utrjena postojanka.

Kupljenik (Bled, Radovljica): na vzpetini Gradišče (824 m) je bila domnevno rimska utrjena postojanka.

Laze (Planina, Postojna): rimska zaporna utrdba.

Lesično (Lesično, Celje): na ledini Miza, v zaselku Slatina, je bila poznoantična utrjena postojanka (?).

Libna — Videm-Krško (Videm-Krško, Krško): na hribu Libna (359 m), s cerkvijo sv. Marjete, je bila rimska utrjena postojanka.

Limberk — Mala Račna (Grosuplje, Ljubljana): na hribu Limberk (688 m) je bila poznoantična utrdba.

Limbuš (Pekre-Limbuš, Maribor): med Limbušem in Laznico je bilo ob rimski cesti prazgodovinsko in verjetno tudi rimsko gradišče.

Lisca — (Jurklošter, Celje): na hribu Gradišče je bila rimska utrdba.

Ljubljana (Ljubljana, Ljubljana) — Gradišče: z obzidjem 523×435 m utrjena Emona. Na Ljubljanskem gradu je bila rimska stražna postaja.

Ločica ob Savinji (Polzela, Celje): na ledini Grobeljce je bilo rimsko legijsko taborišče v velikosti 534×435 m.

Mala Račna (Grosuplje, Ljubljana): v obrambo rimske ceste Čušperk—Lužarji so bile zgrajene »Rimske šance« (Ajdovski zid).

Mali vrhek — Lož (Loška Dolina, Postojna): na hribu Mali vrhek je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Malijski hrib (Izola, Koper): na Malijskem hribu (276 m) je bil rimski kaštelir.

Marija Gradec (Laško, Celje): Gradišče (kastel?) ob rimski cesti.

Markovec — Smedela (Koper, Koper): na hribu Markovec (224 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Mozirje (Mozirje, Šoštanj): rimski kastel (?).

Na lanišču — Kalce (Logatec, Ljubljana) — poznoantični kastel v sklopu kraških zapor, ob itinerarski cesti Aquileia—Emona.

Nadlesk (Loška Dolina, Postojna): na Nadleškem hribu so sledovi zgodnjereimskega kohortnega kastela.

Nadliški hrib — Hiteno (Bloke, Postojna): pri cerkvi sv. Urha (856 m) sta bila prazgodovinsko gradišče in rimski kastel. Mimo cerkve je potekal rimski zaporni zid proti Gradiškemu vrhu in Sv. Primožu.

Nasirec — Hrpelje (Hrpelje, Sežana): prazgodovinsko gradišče in rimska

utrdba, ki je varovala cesto iz Trsta v obmorsko Istro.

Neverški boršt — Neverke (Dolane, Postojna): na hribu Neverški boršt je bilo gradišče in domnevno tudi rimska postojanka.

Nova Oselica (Sovodenj, Kranj): na Šancah je rimski zaporni zid, ki je varoval prehod Škofja Loka—Poljanska dolina—Cerkno.

Ogulin (Vinica, Črnomelj): v vasi je stala močna rimska utrdba.

Ogroglice (Loka pri Zidanem mostu, Trbovlje): na prelazu Na gradu je bila ob rimski cesti trdnjava.

Osp (Dekani, Koper): na hribu (314 m), severovzhodno od Ospa, je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Piran (Piran, Koper): kjer stoji cerkev sv. Jurija, je stal rimski kastel.

Planina (Planina, Postojna): pri Planini so sledovi rimskih zapornih zidov v dolžini 3 km.

Pod Studencem — Knežak (Knežak, Postojna): na vzpetini Pod Studencem je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Podgrad (Podgrad, Sežana): na Starem gradu je bilo gradišče ali rimska utrdba.

Podgraje (Jablanica pod Snežnikom, Postojna): rimska utrjena postojanka.

Podkum (Podkum, Trbovlje): na hribu Na gradu je bila verjetno rimska utrjena postojanka.

Podmolnik (Polje, Ljubljana): na hribu Mareček sta bila gradišče in rimska postojanka.

Podturn (Trebelno, Novo mesto): na hribu Log sta bila prazgodovinsko gradišče in rimska utrjena postojanka.

Pokojišče (Borovnica, Ljubljana): poznoantično zaporno zidovje.

Polhograjska gora — Polhov Gradec (Polhov Gradec, Ljubljana): na Polhograjski gori je bila poznoantična utrjena postojanka.

Polica (Grosuplje, Ljubljana): na Straži (Gradišču, Gradu) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Pomjan (Šmarje, Koper): na hribu Roman je bila rimska utrjena postojanka.

Poštela — Zgornje Radvanje (Maribor): na Gradišču (547 m) naj bi bila rimska utrjena postojanka ob rimski cesti.

Povodje (Vodice, Ljubljana): ostanki utrdbe.

Prelesje — Plave (Kanal, Gorica): na platoju Gradec je bila rimska utrjena

postojanka, ki naj bi zapirala prehod iz doline Soče v Benečijo.

Prem (Prem, Postojna): rimski kastel.

Ptuj (Ptuj, Ptuj) — Poetovio: legijska trdnjava kot obramba dravskega prehoda in rimske ceste.

Radovljica (Radovljica, Radovljica): na Gradišču je bilo prazgodovinsko gradišče, z verjetno kontinuiteto v rimski dobi.

Rakitna (Podpeč-Preserje, Ljubljana): poznoantične zapore (Ajdoski zid in Rimske šance) so zapirale cesto Ljubljana—Cerknica.

Rašica (Črnuče, Ljubljana): ostanki utrd v sklopu zapore rimskega mostu pri Črnučah.

Razdrto (Hruševje, Postojna): na hribu Gradišče (640 m) pod Nanosom sta bila prazgodovinsko gradišče in rimski kastel. Stičišče rimskih cest iz Akvileje in Tergesta.

Rifengozd (Laško, Celje): na Gradišču so ostanki rimskega zidovja.

Rifnik (Šentjur pri Celju, Celje): na hribu Rifnik (570 m) je bilo kontinuirano gradišče. Rimska postojanka.

Rihemberk — Branik (Branik, Gorica): grad Rihemberk — nekdanje gradišče in rimska postojanka.

Rodež (Podkum, Trbovlje): nad vasjo Rodež je bilo na hribu s cerkvijo sv. Lenarta veliko prazgodovinsko gradišče in verjetno tudi poznoantična utrdba.

Rodik (Divača, Sežana): na hribu Ajdovščina sta bila prazgodovinsko gradišče in rimska postojanka.

Sanabor (Col, Gorica): na hribu Gradišče je bila verjetno rimska utrjena postojanka.

Sedlarjevo (Podčetrtek, Celje): na ledini Tabor je domnevno antična postojanka.

Sela pri Šumberku (Žužemberk, Novo mesto): na hribu Vrh nad vasjo je bilo prazgodovinsko gradišče z verjetno rimsko kontinuiteto.

Selo (Prosenjakovci, Murska Sobota): na ledini Gradišče je bilo gradišče ob rimski cesti.

Selo pri Robu (Velike Lašče, Kočevje): rimsko cesto Emona—Loška Dolina je varovala 382 m dolga zapora (ajdoski zid).

Senično (Tržič, Kranj): na Gradišču so sledovi utrjene postojanke.

Slevce — Koreno nad Horjulom (Horjul, Ljubljana): domnevno rimsko gradišče.

Slivnica pri Mariboru (Hoče, Maribor): na grebenu Črete je bilo gradišče, pod njim rimska naselbina in rimska cesta.

Smlednik (Smlednik, Kranj): na smledniškem gradu (514 m) je bila rimska utrdba, ki naj bi varovala cesto Ljubljana—Smlednik—Kranj.

Snežnik — Kozarišče (Loška Dolina, Postojna): grad Snežnik naj bi bil nekdanja rimska utrjena postojanka.

Solkana — Nova Gorica (Nova Gorica, Gorica): rimska utrdba (castellum Siliganum), ki naj bi zapirala vhod v dolino Soče.

Sovič — Postojna (Postojna, Postojna): na Soviču je bil rimski kastel.

Srmin (Kaštelir) — Srmin (Koper, Koper): na hribu Srmin (85 m) je bilo manjše prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Stara Loka (Škofja Loka, Kranj): za Ajmanovim gradom (Sv. Duh) naj bi bili ostanki rimske trdnjave.

Stari grad — Metulje (Bloke, Postojna): na Starem gradu sta bila prazgodovinsko in rimsko utrdba, ki sta varovala mimo speljano rimsko cesto.

Stari grad — Planina (Planina, Postojna): na Starem gradu je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Stari grad na Taboršču — Runarsko (Bloke, Postojna): rimska zapora (stražni stolp in zid), ki je varovala cesto Velike Lašče—Runarsko.

Stari grad v Podbočju (Podbočje, Krško): prazgodovinska, rimska in zgodnjerednjeveška utrjena postojanka.

Stari grad (Slovenj Gradec, Slovenj Gradec): na grajskem hribu Puščava (527 m) in na griču Šance je bilo prazgodovinsko in verjetno tudi rimsko gradišče ob cesti Celeia—Virunum.

Stožice — Ljubljana (Ljubljana, Ljubljana): na območju cerkve sv. Jurija so odkrili obzidje 100 × 100 korakov obsegajoče rimske stavbe, ki da sklepata na rimsko utrdbo ob cesti Emona—Poetovio.

Straža — Pomjan (Šmarje-Koper): na hribu Straža je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Straže — Gorenji Radenci (Predgrad, Črnomelj) — na hribu Straže je bila verjetno poznoantična utrjena postojanka.

Strmca (Bloke, Postojna) — severno od vasi teče ob cesti proti Sodražici poznoantični zid. Na vzpetini gradu Žmucavo so ruševine.

Strmec — Socerb (Dekani, Koper): na hribu Strmec (450 m) nad Socerbom je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Studenice (Poljčane, Maribor): na hribu Groblje je bila domnevno rimska utrdba ob cesti Celeia—Poetovio.

Studeno (Postojna, Postojna): na grebenu Ostrog je bila rimska utrdba, ki je zapirala cesto pri Strmici.

Sveta gora (Zasavska gora) — Rovišče (Senožeti, Trbovlje): na hribu Sveta gora (849 m) sta bila prazgodovinsko gradišče in rimski kastel.

Svete gore — Zagaj (Bistrica ob Sotli, Krško): na Svetih gorah je bilo domnevno prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Sv. Ahac — Sloka gora (Velike Lašče, Kočevje): na hribu Sv. Ahac je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Sv. Helena — Podbela (Breginj, Tolmin): na hribu Sv. Helena (364 m) je bilo gradišče. Mimo je šla rimska cesta iz Cedad v Tolmin.

Sv. Helena — Mirna (Mirna, Novo mesto): domnevno prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Sv. Helena — Draga (Šmarjeta, Novo mesto): na hribu s cerkvijo sv. Helene je bila prazgodovinska in verjetno tudi rimska postojanka.

Sv. Helena — Dolsko (Dolsko, Ljubljana): na hribu nad cerkvijo sv. Helene je bilo prazgodovinsko in domnevno tudi rimsko gradišče.

Sv. Jurij nad Potočami — Potoče (Senožeče, Sežana): na hribu s cerkvijo sv. Jurija je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Sv. Katarina — Nova Gorica (Nova Gorica, Gorica): na hribu Sv. Katarina (307 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Sv. Marjeta — Žlebe (Medvode, Ljubljana): na griču Sv. Marjeta (488 m) je bila prazgodovinska in rimska utrjena postojanka.

Sv. Pavel — Vrtovin (Črniče, Gorica): na planoti s cerkvijo sv. Pavla (525 m) sta bila prazgodovinsko gradišče in poznoantična utrdba.

Sv. Primož — Zgonče (Velike Lašče, Kočevje): na hribu Sv. Primož (817 m) je bilo prazgodovinsko gradišče, domnevno povezano z rimskim zapor-nim zidom.

Sv. Primož — Radohova vas (Pivka, Postojna): na vrhu Sv. Primož (718 m) sta bila prazgodovinsko gradišče in rimski kastel.

Sv. Tibot — Šmarje (Branik, Gorica): na hribu Sv. Tibot je bila poznoantična utrjena postojanka.

Sembije (Knežak, Postojna): na hribu (630 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Šentjurski hrib — Kaplja vas (Tržišče, Krško): na Šentjurskem hribu sta bila gradišče in verjetno rimska utrjena postojanka.

Šenturška gora (Cerklje, Kranj): okoli cerkve sv. Urha (687 m) sta bila prazgodovinsko gradišče in poznoantična utrjena postojanka.

Silentabor — Tabor nad Knežakom (Pivka, Postojna): prazgodovinsko gradišče in rimska utrjena postojanka.

Škocjan (Divača, Sežana): prazgodovinsko gradišče in rimski kastel.

Škocjan (Škocjan, Novo mesto): na hribu je bilo prazgodovinsko gradišče in domnevno rimska utrjena postojanka.

Škrljevec — Krkavče (Šmarje, Koper): na griču Gradišče je bilo rimsko gradišče.

Šmarje-Sap (Šmarje-Sap, Ljubljana): na Režilah je stalo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Šmarjetna gora — Kranj (Kranj, Kranj): na vrhu Šmarjetne gore (592 m) je bilo prazgodovinsko in verjetno tudi rimsko gradišče.

Šmarna gora — Šmartno pod Šmarno goro (Šentvid pri Ljubljani, Ljubljana): Gradišče — antična utrjena postojanka?

Smeje — Podturn (Trebelno, Novo Šmihel pod Nanosom (Hruševje, Postojna): na hribu Mačkovec je bila prazgodovinska in rimska obrambna postojanka.

Šmihelsko gradišče — Štorje (Sežana, Sežana): Šmihelsko gradišče (452 m) je obstajalo od halštatske dobe do srednjega veka.

Špiček — Grahovo (Cerklje, Postojna): na hribu Špiček je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Štampetov most — Vrhnika (Vrhnika, Ljubljana): pri Štampetovem mostu je bil rimski zaporni zid.

Štanjel (Štanjel, Sežana): na vrhu Štanjelskega hriba je bilo rimsko gradišče.

Štatenberk (Trebelno, Novo mesto): prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Šturmanik — Col (Col, Gorica): rimska utrdba za zaporo ceste proti Črnemu vrhu.

Tabor — Vojščica (Kostanjevica na Krasu, Gorica): na hribu Tabor (327 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Tabor — Slavina (Pivka, Postojna): na hribu Tabor je bila rimska utrjena postojanka in srednjeveški grad.

Tabor — Povir (Sežana, Sežana): na hribu Tabor (523 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Tabor — Gorenji Logatec (Logatec, Ljubljana): na hribu Tabor (612 m) je rimsko obrambno zidovje.

Tabor — Cerovo (Podtabor pri Grosupljem, Ljubljana): na hribu Tabor (492 m) je bila rimska utrdba.

Tihaboj (Gabrovka, Ljubljana): prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Tinjan (Dekani, Koper): na hribu z naseljem Tinjan (371 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Tinje — Loka pri Žusmu (Žusem, Celje): na Starem gradu (461 m) je bila poznoantična postojanka.

Tinje (Slovenska Bistrica, Maribor): Babičevo gradišče — rimska postojanka? Rimska cesta čez Tinjsko Pohorje.

Flake (Šmarje-Sap, Ljubljana): na hribu s cerkvijo sv. Helene je bila rimska utrdba kot obramba rimske ceste.

Tolmin (Tolmin, Tolmin): na Kozlovem robu sta bila domnevno prazgodovinsko gradišče in poznoantična utrdba.

Tomaj (Dutovlje, Sežana): na vzpetini Gradišče (382 m) in na Taboru je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Trbine (Mirna, Novo mesto): na hribu Trbinc je bila poznoantična utrjena postojanka.

Trebeše (Gračišče, Sežana): na Hribu (402 m) je bila domnevno rimska utrjena postojanka.

Trebnje (Trebnje, Novo mesto): rimska etapna vojaška postaja — praetorium.

Trnje (Pivka, Postojna): prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Trojane (Trojane, Trbovlje): rimski zaporni zid. Na hribu Učak je bila utrjena stražarnica.

Tržec (Videm pri Ptuj, Ptuj): zidni ostanki VIII (?) rimske legije. Rimska cesta.

Tržič (Tržič, Kranj): blizu Tržiča naj bi stala rimska postojanka forum Lubelinum, ki naj bi nadzirala rimsko pot čez Ljubelj v Podravje.

Tržišče — Dolenja vas (Cerkljica, Postojna): na hribu Tržišče je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Ulaka — Stari trg pri Ložu (Loška Dolina, Postojna): na hribu Ulaka (682 m) je bilo gradišče z obsegom več kot 3000 m, stalno poseljeno od obdobja kulture žarnih grobišč do rimske dobe. Rimska trdnjava kot obramba rimske ceste Emo-na—Tergeste.

Unec (Rakek, Postojna): blizu Unca je potekal rimski zaporni zid.

Vače (Vače, Ljubljana): na Zgornji in Spodnji Kroni je bila prazgodovinska in rimska obrambna postojanka.

Valična vas (Zagradec, Novo mesto): na Gradišču je bila latenska in rimska utrjena postojanka, na Straži pa rimska stražnica.

Velika Trata — Šentvid pri Ljubljani (Šentvid pri Ljubljani, Ljubljana) — na hribu Velika Trata (439 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Velika vrata — Golac (Materija, Sežana): na prelazu Velika vrata (764 m) je stala rimska utrdba, in sicer ob rimski cesti iz Vodice, ki se je pri Obrovu priključila na itinerarsko cesto Aquileia—Tarsatica.

Velike Malence (Čatež ob Savi, Krško): na Gradišču sta stala prazgodovinsko gradišče in rimska trdnjava, ki je obvladovala Krško polje, prehod čez Savo ter pota v Belo krajino in na Hrvaško.

Velike Zablje (Ajdovščina, Gorica): pri vasi je stalo gradišče, ki naj bi branilo most čez Vipavo.

Veliki Kolečaj — Zapudje (Dragatuš, Črnomelj): na hribu Veliki Kolečaj (691 m) je bila rimska poznoantična postojanka.

Veliki vrh — Osredek pri Podsredi (Podsreda, Krško): na hribu Veliki vrh (698 m) je večji prazgodovinski in poznoantični utrjeni prostor.

Veliki Centur — Centur (Koper, Koper): rimska utrjena postojanka (taborišče).

Verd (Vrhnika, Ljubljana): pod železniško postajo Verd se začneja rimski zaporni zid. Njegov potek: Javore, Vrška pot pod Javoričem, pobočje Ljubljanskega vrha, pod vzpetino Jerinovec, prestop Mirške poti, Lihovo seniše, Leskovčev gozd, pod globeljo Krvava jama, križa Sevniško pot, nadaljuje se po Dolinski poti, prestopi Staro cesto (rimsko cesto), gre po vzhodnih obronkih Raskovca, prečka Leskovo dolino, nadaljuje se po Dekanovem gozdu, čez Strmico (601 m), Jerinov grič (555 m), povzpne se na Špičelj, kjer se konča. Po vsej skoraj 10 km

dolgi črti je bilo na notranji strani ugotovljenih približno 62 štirikotnih stolpov $3,60 \times 4,80$ m.

Videm pri Ptujju (Videm pri Ptujju, Ptuj): na ledini Haložan je bil domnevno rimski tabor.

Vinji vrh — Šmarjeta (Šmarjeta, Novo mesto): na hribih Vinji vrh (392 m) in Jelševce (389 m) je bilo gradišče od halštatskega obdobja do zgodnjega srednjega veka.

Vinkov vrh — Dvor (Dvor, Novo mesto): na hribu Vinkov vrh (340 m) sta bila veliko prazgodovinsko gradišče in rimska utrdba.

Vintarjevec (Šmartno pri Litiji, Ljubljana): na Gradišču je bila prazgodovinska in rimska postojanka.

Vipava (Vipava, Gorica): na mestu vipavskega gradu je bila verjetno rimska trdnjava.

Vojsko (Idrija, Tolmin): na planoti nad Vojskim so v bližini dvojnega izliva Idrijce ohranjeni ostanki 40 m dolgega zidu rimske utrdbe, ki je zapirala prehod iz gornje doline Idrijce v dolino Soče.

Vranje (Zabukovje, Krško): na Starem gradu (445 m) je bila rimska utrdba.

Vrh nad Knežakom — Knežak (Knežak, Postojna): na Vrhju nad Knežakom (729 m) je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Vrhnika (Vrhnika, Ljubljana): na območju Hriba je stal na ledini Gradišče rimski pentagonalni kastel.

Vrhtrebnje (Trebnje, Novo mesto): prazgodovinsko, poznoantično ali staroslovansko gradišče.

Zadobje (Gorenja vas, Kranj): na grebenu Frtica naj bi stala rimska utrdba, ki naj bi bila identična s poznejšim castrum Bosisen, omenjenim leta 973.

Zagrajec (Komen, Sežana): na vzpetini Gradišče je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Zajčji grič — Grahovo (Cerknica, Postojna): na hribu Zajčji grič je bilo rimsko gradišče.

Zarakovec — Koritnica (Grahovo, Tolmin): od Cepudrove hiše v Zarakovcu 6 prek Bače navzgor do Mirja pri Brelihu poteka v dolžini približno 3 km dolg rimski zaporni zid.

Zavrhek (Vreme, Sežana): na hribu Boarič (ledina Ajdovski gradec) je bilo prazgodovinsko gradišče ali rimska utrdba.

Zazid (Podgorje, Sežana): na hribu Gradež je bilo prazgodovinsko in rimsko gradišče.

Zemono (Vipava, Gorica): nad vasjo je bila utrjena postojanka.

Zidani gaber — Mihovo (Šentjernej, Novo mesto): v Zidanem gabru je bila poznorimska utrdba.

Zloganje (Škocjan, Novo mesto): prazgodovinsko in verjetno tudi rimsko gradišče.

Zidovec — Miklarji (Črnomelj, Črnomelj): na hribu Židovec (838 m) je stalo verjetno poznoantično gradišče.

Žužemberk (Žužemberk, Novo mesto): na hribu z župno cerkvijo je bilo domnevno prazgodovinsko in rimsko gradišče.

EIN ÜBERBLICK DER BEFESTIGTEN RÖMISCHEN STÄTTEN IN SLOWENIEN

Zusammenfassung

Der Katalog basiert auf dem *Lexikon Archäol. Fundorte Sloweniens* (1976) mit Zusätzen, die in AV und VS veröffentlicht wurden, und legt rund 260 Punkte vor, wovon einige nur toponomastisch erschlossen worden sind. Das behandelte Gebiet ist strategisch stets bedeutend, da es von der die zwei wichtigen Halbinseln verbindenden Verkehrslinie durchschnitten wird. Es ist die Linie *Sirmium-Mediolanum*, die in *Ad Pirum summas Alpes* ihren höchsten und auch gut geschützten Punkt erreicht. Eben um diesen herum, d. i. im Bereich zwischen den Julischen Alpen und der Adria und zwischen Emona (Ljubljana) und Forum Iulii (Cividale) entstand im Laufe der Zeit und unter der Forderung der Ereignisse, eine militärisch befestigte und kontrollierte Zone, die von Ammianus Marcellinus *Claustra Alpium Iuliarum* benannt wurde.

Die politischen Ereignisse jedoch werden im Folgenden kaum berührt, da der Schwerpunkt auf einer kursorischen Evidenz aller befestigten Punkte (im weitesten Sinne des Wortes) gelegen ist.